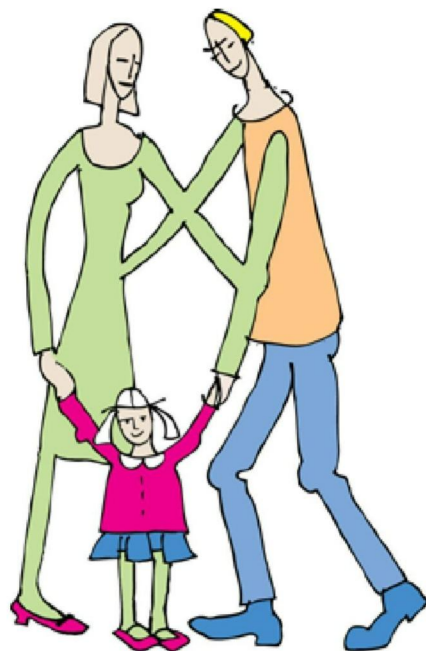

DEMOGRĀFIJA LATVIJĀ: augšup pa lejupejošām kāpnēm

Sagatavoja Jana Linde
Ilustrācija: Ruta Linīte

Lai gan jaundzimušo skaits Latvijā dažus pēdējos gadus sāk pieaugt, tas nespēj aizpildīt emigrācijas un nāves cirstos robus – šogad pirmo reizi kopš kara laikiem iedzīvotāju skaits Latvijā noslīdējis zem divu miljonu iedaļas.

Ilmārs Mežs,
demogrāfs,
Nākotnes fonda valdes
priekšsēdētājs

«Latvijā pašlaik ir
viskliedzošākais
stāvoklis visā ES.»

Ģirts Briģis,
profesors,
RSU Sabiedrības veselības
un epidemioloģijas
katedras vadītājs

«Demogrāfiskie
procesi valstī
atkarīgi arī no
sociālās drošības.»

FAKTI

- Jau trīs gadus pēc kārtas Latvijā pieaug dzimušo skaits. 2013. gadā piedzima 20 596 bērni, un tas ir par 699 jaundzimušajiem vairāk nekā 2012. gadā. Dzimušo skaits uz 1000 iedzīvotājiem pieauga no 9,1 2011. gadā līdz 10,2 – 2013. gadā.
- Pagājušajā gadā Latvijā nomira 28 691 iedzīvotājs, kas ir par 334 cilvēkiem mazāk nekā 2012. gadā. Mirstība uz 1000 iedzīvotājiem palika iepriekšējā gada līmenī – 14,3 mirušie.
- 2013. gadā būtiski samazinājās zidaiņu mirstība – pirmajā dzīves gadā nomira 91 bērns, kas ir par 34 mazāk nekā 2012. gadā. Zidaiņu mirstība uz 1000 dzīvi dzimušajiem samazinājās no 6,3 mirušajiem 2012. gadā līdz 4,4.
- Gada laikā iedzīvotāju skaits visvairāk samazinājās Latgales reģionā – par 6400. Kurzemes reģions zaudēja 4700, Vidzemes – 4000, Zemgales – 4000, Pierīgas reģions – 2900 iedzīvotāju.
- 2014. gada sākumā Latvijā dzīvoja 2 001 468 iedzīvotāju jeb par 22 400 mazāk nekā pirms gada. Iedzīvotāju skaita samazinājuma temps 2013. gadā bija 1,10%, salīdzinot ar 1,03% 2012. gadā. No visiem iedzīvotājiem 917 100 jeb 45,8% bija vīrieši un 1 084 400 (54,2%) – sievietes.
- Dabiskās kustības rezultātā iedzīvotāju skaits samazinājās par 8100 (2012. gadā – par 9100). Ilgtermiņa starptautiskās migrācijas rezultātā iedzīvotāju skaits samazinājās par 14 300 (2012. gadā – par 11 900). 2013. gadā Latvijā no citām valstīm ieradās 8300, bet emigrēja 22 600 cilvēku.
- Kopumā 20 gadu laikā iedzīvotāju skaits Latvijā ir samazinājies par 25%.

KAS APTURĒS LATVIJAS IZNĪKŠANU?

Sabiedrības pastiprinātās uzmanības dēļ, kas pievērsta demogrāfiskajai situācijai Latvijā, atbalsta pasākumiem jaunajām ģimenēm, divus gadus pēc kārtas izdevies būtiski palielināt šim mērķim paredzēto valsts budžeta daļu. Demogrāfs Ilmārs Mežs tomēr aicina vērtēt atbalsta pasākumus piesardzīgi. Latvijā aizvien krietni vairāk cilvēku nomirst, nekā piedzimst. Piemēram, 2013. gadā piedzima 20 600 bērni jeb 1,5 uz vienu sievieti, bet nomira 28 700 personu. (1. att.)

I. Mežs uzskata, ka tikai tad, kad jaundzimušo skaits palielināsies līdz 28–30 000, varēs uzskatīt, ka Latvijas iznīkšanas process ir apturēts vai vismaz atlikts uz tālu nākotni. Varbūt arī pasākumu klāsts demogrāfiskās situācijas uzlabošanā joprojām ir nepietiekams? «Būsim realisti – valsts budžetā vienā gadā nav iespējams atrast papildu 100 miljonus latu, lai sasniegtu to atbalsta līmeni ģimenēm ar bērniem, kāds ir Igaunijā. Svarīgi, ka finansējumu gadu no gada turpina palielināt, šim nolūkam no valsts budžeta papildus novirzot 20–30 miljonus eiro ģimeņu ar bērniem atbalstam, līdz būtu sasniegts vidējais līmenis Eiropas Savienībā – 2,5% no IKP.

Ari RSU Sabiedrības veselības un epidemioloģijas katedras vadītājs profesors Ģirts Briģis norāda, ka, piemēram, 95% no valstu atšķirībām zidaiņu un bērnu mirstībā nosaka ienākumu līmenis, ienākumu sadales vienlīdzība un māšu izglītības līmenis. Vēl viens svarīgs aspekts – demogrāfiskie procesi valstī atkarīgi arī no sociālās drošības, tajā skaitā veselības aprūpes un tās pakalpojumu pieejamības. (2. att.)

I. Mežs norāda, ka apmēram puse no Eiropas Savienības (ES) valstīm jau ir panākušas, ka ģimeņu labklājības līmenis pēc pirmā, otrā vai trešā bērna piedzimšanas nemainās. Piemēram, Igaunijā trīs bērnu ģimene no 2015. gada 1. janvāra saņems 300 eiro jeb 100 eiro par vienu bērnu mēnesī. «Latvijā pašlaik ir viskliedzošākais stāvoklis visā ES, jo lielākā daļa ģimeņu, kurās piedzimst otrais vai trešais bērns, automātiski nonāk nabadzības riska zonā. Tā ir lielākā Latvijas demogrāfijas politikas kļūda,» uzsver demogrāfs. Solis pareizajā virzienā tiks sperts 2015. gada 1. janvārī, kad valsti plānots atgriezties pie Valsts sociālo pabalstu likumā noteiktas ģimenes valsts pabalsta diferenciacijas, kas paredz, ka par otro bērnu pabalsts ir divas reizes, bet par trešo un nākamajiem bērniem – trīs reizes